

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lakivaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 198/2025 vp): Asia on saapunut työelämä- ja tasa-arvovaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava lakivaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- erityisasiantuntija Laura Lassila, oikeusministeriö
- hallitusneuvos Joni Komulainen, sosiaali- ja terveysministeriö
- ylitarkastaja Mikko Vanninen, Lupa- ja valvontaviraston työsuojeluosasto
- johtava asiantuntija Taito von Konow, Verohallinto
- työmarkkinajohtaja Olli Varmo, Matkailu- ja Ravintolapalvelut MaRa ry
- juristi Marianne Friman, Palvelualojen ammattiliitto PAM ry
- asiantuntija Anette Laiho, Palvelualojen työnantajat PALTA ry
- varatoimitusjohtaja, vt. aluejohtaja, Uusimaa Ville Wartiovaara, Rakennusteollisuus RT ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- Ulosottolaitos
- Poliisihallitus
- Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- STTK ry
- Akava ry
- Elinkeinoelämän keskusliitto ry
- Suomen Yrittäjät ry
- Kunta- ja hyvinvointialuetyönantajat KT

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- Teollisuusliitto ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi henkilötietojen käsittelystä Rikosseuraamuslaitoksessa annettua lakia, ulosottokaarta, verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annettua lakia sekä työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annettua lakia. Ulosottokaareen, verotustietojen julkisuudesta ja salassapidosta annettuun lakiin sekä työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annettuun lakiin ehdotetuilla muutoksilla on tarkoitus osaltaan toteuttaa hallitusohjelman kirjauksia työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan torjunnan tehostamisesta parantamalla tietojenvaihtoa viranomaisten välillä sekä mahdollistamalla oma-aloitteinen tietojen luovuttaminen.

Esityksellä lisätään ulosottokaareen ulosottomiehelle mahdollisuus oma-aloitteisesti luovuttaa tietoja epäilystä rikoksesta esitutkintaviranomaisille nykyistä laajemmin siten, että se kattaa myös työperäistä hyväksikäyttöä koskevat rikokset. Verohallinnolle mahdollistetaan tietojen oma-aloitteinen luovuttaminen työsuojeluviranomaiselle myös silloin, kun kyse on työsuhteen vähimmäisehtojen noudattamisen sekä työolosuhteiden ja ulkomaalaisen työvoiman käytön valvonnasta. Työsuojeluviranomaisen oikeutta saada tietoja useampaa toimijaa koskevana tietojoukkona toiselta viranomaiselta valvonnan kohdentamista varten laajennetaan siten, että jatkossa se koskee myös työsuhteen vähimmäisehtojen noudattamisen ja ulkomaalaisen työvoiman käytön valvontaa. Lisäksi laajennetaan työsuojeluviranomaisen oikeutta saada tietojoukko Verohallinnolta tilaajan selvitysvelvollisuudesta ja vastuusta ulkopuolista työvoimaa käytettäessä annetun lain noudattamisen valvonnan kohdentamista varten.

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta kannattaa hallituksen esityksen tavoitteita sujuvoittaa viranomaisten välistä tietojenvaihtoa rikosten torjumiseksi ja ehkäisemiseksi. Valiokunta painottaa, että viranomaisten välinen tietojenvaihto luo edellytyksiä myös viranomaisten tehokkaammalle ja oikea-aikaiselle valvonnalle ja varhaiselle puuttumiselle. Valiokunta katsoo hallituksen esityksen olevan askel oikeaan suuntaan, mutta korostaa, että työsuojeluviranomaisen tiedonsaantioikeuksia on tarpeen jatkossa pyrkiä laajentamaan nyt ehdotetusta, jotta edellä mainittuihin tavoitteisiin päästään tehokkaasti.

Työvoiman hyväksikäytön ehkäisy

Työperäinen hyväksikäyttö on vakava ja monitahoinen ilmiö, joka heikentää työntekijöiden oikeusturvaa, vääristää kilpailua työmarkkinoilla ja lisää harmaan talouden riskejä. Hyväksikäyttö kohdistuu usein erityisesti ulkomaalaistaustaiseen työvoimaan ja voi ilmetä esimerkiksi alipalkkauksena, työaikojen ja työsuhteen ehtojen laiminlyönteinä, riippuvuussuhteiden hyödyntämisinä sekä pahimmillaan ihmiskaupan kaltaisina tilanteina. Viranomaisten mahdollisuus vaihtaa tietoja ajantasaisesti on keskeinen keino ilmiön tunnistamisessa ja puuttumisessa siihen varhaisessa vaiheessa. Tehokas tietojenvaihto tukee työsuojeluvalvontaa, rikostorjuntaa ja samalla turvaa myös rehellisesti toimivien työnantajien toimintaedellytyksiä sekä työntekijöiden yhdenvertaista asemaa työmarkkinoilla.

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2026 vp

Hallitusohjelman mukaan viranomaisten yhteistyötä ja tietojenvaihtoa kehitetään niin, että työperäisen hyväksikäytön ehkäisy tehostuu ja ihmiskaupan torjuntaa vahvistetaan poikkihallinnollisesti ja kokonaisvaltaisesti. Lisäksi pyritään muun muassa turvaamaan rikoksen uhrien tukipalvelut. Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta katsoo, että nyt käsiteltävä hallituksen esitys toteuttaa tavoitetta osittain.

Valiokunta toteaa, että työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan torjunta vaatii viranomaisten välistä tehokasta tietojenvaihtoa. Nykyinen kapea tietojenvaihto johtaa siihen, että hyväksikäyttöä osoittavat keskeiset havainnot jäävät hajanaisiksi eivätkä ne usein siirry työsuojeluviranomaisille tai esitutkintaviranomaisille ajoissa. Tieto kulkee sattumanvaraisesti eikä muodosta järjestelmällistä kokonaiskuvaa, minkä seurauksena valvonta ei kohdennu optimaalisesti, varhainen puuttuminen viivästyy eikä kiinnijäämisriski hyväksikäyttävälle työnantajalle muodostu tarpeeksi korkeaksi. Tämä heikentää ongelmien tehokasta torjuntaa ja antaa tilaa sille, että hyväksikäyttöä harjoittavat tahot voivat jatkaa toimintaansa.

Ulosottolaitoksen ja Verohallinnon oma-aloitteinen mahdollisuus luovuttaa työsuojeluviranomaiselle tietoja lisää mahdollisuuksia havaita esimerkiksi alipalkkausta ja ulkomaalaisten henkilöiden rekisteröintien yhteydessä henkilöitä, joilla ei ole työnteko-oikeutta. Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa tuotiin epäkohtana esille esimerkiksi, ettei Verohallinto ole voinut ilmoittaa työsuojeluviranomaiselle tietoa siitä, että rakennustyömaalla työskentelee henkilöitä, joilla ei ole työnteko-oikeutta Suomessa. Työsuojeluviranomaisen oikeus saada pyynnöstä valvonnan kohdentamiseksi tietojoukkoja myös työsuhteen vähimmäisehtojen noudattamiseen ja ulkomaalaisen työvoiman valvonnan kohdentamiseen on tervetullut. Lisäksi tilaajavastuulain mukaisen valvonnan kohdentamisen laajentaminen on kannatettava. Näillä muutoksilla työsuojeluviranomainen voi kohdentaa valvontaa nykyistä tehokkaammin oikeisiin valvontakohteisiin, mikä lisää valvonnan vaikuttavuutta. Viranomaisten tiedonvaihdon tehostaminen antaa paremmat edellytykset havaita ja puuttua harmaaseen talouteen.

Valiokunta painottaa, että hyväksikäytön ja ihmiskaupan torjunnan näkökulmasta on tärkeää, että viranomaiset voivat luovuttaa tietoja tarvittaessa myös oma-aloitteisesti. Moniviranomaisyhteistyö on keskeisessä roolissa työperäisen hyväksikäytön torjunnassa ja tämä yhteistyö on välttämätöntä hyväksikäytön ja ihmiskaupan torjunnan tehostamiseksi. Tiedonsaanti- ja luovutusosoikeuden laajentaminen mahdollistaa viranomaisten tehokkaamman ja oikea-aikaisen valvonnan ja varhaisen puuttumisen epäkohtiin ja on omiaan lisäämään työvoiman hyväksikäyttöön syyllistyvien työnantajien kiinnijäämisriskiä.

Valiokunta tähdentää, että vaikka lainsäädäntöä nyt ollaan muuttamassa siten, että työsuojeluviranomaisella on mahdollisuus saada laajemmin tietojoukkoja Verohallinnolta, on samalla tärkeää, että myös muiden viranomaisten osalta selvitetään samankaltaiseen tietojenvaihtoon liittyviä mahdollisuuksia, kuten esimerkiksi tehokasta tietojenvaihtoa Kansaneläkelaitoksen, Maahanmuuttoviraston ja työsuojeluviranomaisen välillä.

Lopuksi valiokunta kiinnittää vielä huomiota siihen, että hyväksikäyttö ja ihmiskauppa ovat piilorikollisuutta, eivätkä rikosten uhrin ole itse aina aktiivisia rikoksesta ilmoittamisessa. Viranomaisten rooli on tällöin myös rikollisuuden havaitsemisessa tärkeä. Monissa viranomaistehtävissä voidaan havaita hyväksikäyttöön viittaavia seikkoja tai saada sellaista tietoa, josta voisi olla hyötyä toisen viranomaisen valvonta- tai muussa lakisääteisessä tehtävässä.

Valiokunnan lausunto TyVL 3/2026 vp

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta esittää,

että lakivaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 10.3.2026

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Arto Satonen kok
varapuheenjohtaja Lauri Lyly sd
jäsen Miko Bergbom ps
jäsen Fatim Diarra vihr
jäsen Tuomas Kettunen kesk
jäsen Minja Koskela vas
jäsen Niina Malm sd
jäsen Anders Norrback r
jäsen Olga Oinas-Panuma kesk
jäsen Jorma Piisinen ps
jäsen Piritta Rantanen sd
jäsen Anne Rintamäki ps
jäsen Tere Sammallahhti kok
jäsen Timo Suhonen sd
varajäsen Terhi Koulumies kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

istuntoasiainneuvos Miika Suves